

השואה - בין מחקר להכחשה

תגובה לסקירה "על חקר הנאציזם" (אקדמות, ו')

ישראל ז'ק אופן

יפה עשה זהר מאור בהעלותו את נושא חקר הנאציזם ויש לקוות כי ניסיונו לעורר את הציבור בכלל ואת הנוער בפרט יביא ליתר התעניינות בתקופת השואה.

כיום, כאשר אחרוני הניצולים הולכים ומתמעטים, כאשר היסטוריונים מתווכחים על מהות השואה, ובעיקר כאשר הכחשת השואה המופצת על ידי פסבדו-היסטוריונים תופסת תנופה ובני הנוער נוטים להאמין להם הולכים ומתרבים, יש צורך להזכיר וללמד את האסון הנורא שפקד את עם ישראל במהלך מלחמת העולם השנייה.

ברצוני להעיר הערות אחדות על מאמרו של זהר מאור, מכיוון שלדעתי קיימת קרבה וזיקה מסוכנת בין טיעונים וכיווני-מחקר מסוימים שהציג לבין טיעונים של מכחישי שואה.¹ אנסה להצביע על קרבה זו, מכיוון שלדעתי היא מעלה תמיהות קשות על הנכונות ועל הלגיטימיות של מקצת הזרמים החדשים במחקר שזהר מאור העלה.

את הערותי אציג לפי הסדר שבו הוצגו הנושאים במאמרו ועל פי אותן הכותרות.

1 המוקדים העיקריים של הכחשת השואה נמצאים כיום בצרפת ובארה"ב. מכחישי השואה בצרפת מוציאים עלון בשם "Annales d'Histoire Révisionniste", שבין עורכיו הראשיים נמנים Robert Faurisson ו-Henri Roques. שניהם ממכחישי השואה המפורסמים ביותר בצרפת הקשורים ב-Institute for Historical Review בארה"ב, מכון שמתמחה בהכחשת שואה (המוציא אף הוא עלון בשם "Journal for Historical Review" שמם של פוריסון ורוק מופיע בועדת העורכים של העלון).

א. ויכוח ההיסטוריונים

בהערותיו לגבי השאלה שנשאלה: "האם ניתן והאם ראוי להגיע להבנה היסטורית של השואה?" מאור מסביר שהבנה היסטורית של השואה מזקיקה אותנו להשוואת השמדת העם היהודי למעשי רצח המוניים אחרים. הוא עצמו מודע לסכנה, שבכך אנו מטשטשים את ייחודה של השואה. ויכוח ההיסטוריונים הגרמנים, שהזכיר מאור, התעורר במידה רבה לאור התזה שהציג נולטה (Nolte).

אכן נולטה הוא היסטוריון גרמני דגול, אך נראה כי טעה בכל הנוגע לעמדותיו לגבי השואה. נולטה אינו מכחיש את השואה, אך אפשר בהחלט לטעון כי הוא חיפש דרך להשקיט את מצפונה של גרמניה. כפי שכבר נאמר, טעותו של נולטה היתה שהשוואותיו בין רצח עם של משטרים טוטליטריים ובין השואה לא היו מסויגות ובכך גרמו לעשיית שימוש פוליטי במסקנות מחקריו תוך הוצאת הדברים מהקשרם; ראוי לציין שמתודה השוואתית היא אחד מן הכלים המשמשים את מכחישי השואה, הם עטו על דברי נולטה כמוצאי שלל רב. מובן שאת השוואת פשעי הנאצים לפשעי משטרים טוטליטריים אחרים, הם מבצעים בעזרת התעלמות או הכחשה של מעשי ההרג ההמוניים שעשו הנאצים בצורה תעשייתית. שכן מכחישי השואה מוכנים להוציא דברים מהקשרם, לסלף אותם ואפילו לזייף עובדות כדי להצדיק את עמדותיהם.

אף על פי שהם מנסים להציג את עמדותיהם כאמתות היסטוריות וכמדעיות, ההיסטוריונים לא הלכו שולל אחריהם. די להזכיר את גילוי הדעת של היסטוריונים צרפתיים, אשר הופיע בעיתון Le Monde לאחר הרשעתו של רוברט פוריסון (מהמפורסמים שבמכחישי השואה) עקב פרסומיו:

כל אחד רשאי להסביר את תופעת רצח העם ההיטלרית בהתאם לתפיסת עולמו הפילוסופית. כל אחד רשאי להשוותה לתופעות רצח אחרות שבוצעו לפני או אחרי תקופה זו. כל אחד רשאי לתת לה הסבר זה או אחר, וכל אחד רשאי בגבול מסוים לחשוב או לחלום שפעולות מפלצתיות אלה לא היו. למרבה הצער הן כן התקיימו; איש איננו יכול להכחיש את קיומן מבלי לחטוא לאמת. אין צורך לשאול איך התאפשר טכנית רצח עם המוני כזה. האפשרות הטכנית קיימת כי עובדתית רצח העם בוצע. זוהי נקודת המוצא הדרושה לכל מחקר היסטורי בנושא זה. מן הראוי לזכור אמת זו במונחים פשוטים: אין ולא יכול להיות ויכוח על קיומה של השואה.

ב. חקר הנאציזם - שאלות מרכזיות

כפי שכבר נכתב, שתי האסכולות המרכזיות, האינטנציונליזם והפונקציונליזם נידונו בחקר השואה. האסכולה האינטנציונליסטית טוענת שהיטלר תכנן מראש את השמדת העם היהודי ורק חיכה לרגע המתאים לביצוע. לעומתה האסכולה הפונקציונליסטית טוענת שהשמדת העם היהודי באה מאחר שכל האמצעים האחרים, כגון גירוש, הגירה והעברה למדינות אחרות, לא התאפשרו, אם מפני שלא היה מי שהיה מוכן לקלוט את היהודים ואם עקב תלאות המלחמה, והפתרון היחיד שנשאר לנאצים היה השמדה. זהר מאור אכן הביא ניתוח יפה של העובדות כאשר הציג את ספריהם של איין קרשאו (Ian Kershaw) ושל שאול פרידלנדר. לי אישית אין ספק שהשמדת היהודים בידי הנאצים במהלך מלחמת העולם השנייה הייתה תכנית מוכנה מראש ומחושבת היטב, ורק הפעלתה התבצעה בהתאם לאירועי המלחמה ולנסיבותיה, אך על כך אחזור בהמשך.

קיימת קרבה וזיקה מסוכנת בין טיעונים וכיווני מחקר מסוימים לבין טיעונים של מכחישי שואה. כאשר הכחשת השואה מופצת על ידי פסבדו-היסטוריונים יש צורך להזכיר וללמד את האסון הנורא שפקד את עם ישראל

ג. מתודות והשלכותיהן

גם בנושא זה, אפשר להצביע על דמיון רב בין הטיעונים של היסטוריונים מכובדים האוחזים בגישה הפונקציונליסטית לבין טיעוניהם של מכחישי שואה. גם מכחישי השואה טוענים כי לא נמצאה פקודה או הוראה מפורשת לביצוע הפתרון הסופי, אך הם, בניגוד להיסטוריונים הפונקציונליסטים, אינם מודים שאכן "פתרון" זה ננקט בסופו של דבר בהתאם להתפתחות המאורעות.

הפונקציונליסטים והמכחישים כאחד מתעלמים מעדויות היסטוריות המאשרות את הרצון והצורך של הנאצים להסתיר את ביצוע הרצח. כבר בועידת וואנזה, כאשר תוכננו הלכה למעשה אמצעי הביצוע להשמדת העם היהודי, דאגו הנאצים לשמור על סודיות ונקטו את כל האמצעים כדי להסתיר מעיני העולם לא רק את הביצוע, אלא אף את הכוונות לביצוע הרצח. לצורך כך הם השתמשו במילות קוד והעבירו את ההוראות בעל פה. ישנן הרבה עדויות המדברות על הוראות מפורשות לשמור את עובדת הרצח בסוד. אביא רק כמה מהן:

1. בספרו של הוס (Hoess), מפקד מחנה אושוויץ, שיצא לאור בצרפת (R. Hoess, *Le Commandant d'Auschwitz parle*, Julliard Paris 1959), הוא מספר איך הוא קיבל הוראה מהימלר לגשת לביצוע חיסול כל היהודים ללא יוצא מן הכלל. הוא מפרט את הסיבות לכך ואת העובדה שעליו לשמור הדברים ב**טוד** (עמ' 262).
 2. קיימת הוראה מפורשת (תעודה מס' NO-2701) מיולי 1943, שבה מורה היטלר להימנע מדבר בפומבי על "הפתרון הכולל של הבעיה היהודית" (ראה: י' גוטמן, "על הכחשת השואה", **יהדות זמננו**, כרך 1, עמ' 105).
 3. נאומו המפורסם של הימלר בפני קצינים בכירים של ה-SS בפוזן, כאשר הציג בפניהם את התכנית לפתרון הסופי של בעיית היהודים (תעודה מס' PS-1919), באוקטובר 1943, שבו הוא אומר: "בינינו נשוחח על כך הפעם באופן גלוי ביותר, **ואף על פי כן לא נדבר על כך לעולם בפומבי**..." [הדגשה שלי, יו"א]. (ראה: W. Benz, "Endlösung" in *Täter-Opfer-Folgen*, Lichtenstein, Heiner/Romberg, Otto R. (Editor), Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn 1995 p. 12).
- דוגמאות כאלו אפשר להביא לרוב, אך אסתפק בזה. מכחישי השואה מתעלמים במכוון מעדויות אלה, טוענים שהן מפוברקות, מזויפות או סתם המצאות. טיעוניהם סייעו, לדעתי, לא מעט לבסס את הגישה הפונקציונליסטית.
- העובדה שבתוניס לא נפגעו יהודים בגופם, כפי שזהר מאור מצטט, לא נבעה מחוסר התועלת ברצח היהודים שם, אלא מחוסר היכולת של הנאצים להזיק ליהודי תוניס באותה עת.
- אם נבדוק, נגלה כי בין מציגי הטיעון של ה"דיקטטור החלש" נמצא את ההיסטוריון הבריטי דייוויד אירווינג, היסטוריון מכובד שהצטרף לשורות המכחישים. הוא השתמש בטיעון זה כדי להראות שאין לקשור את האנטישמיות של היטלר כפי שבאה לידי ביטוי בספרו "מיין קמפף" ליישומים מעשיים. ואולם, תיאוריה זו כבר נדחתה ע"י חלק מהביוגרפים של היטלר.
- לדעתי, קשה להתעלם מכך שהאנטישמיות היתה גורם תרבותי ורגשי מרכזי בעבור ציבורים רחבים בגרמניה עוד לפני השואה. יש לצפות שבמצב זה יהיה מי שיחפש את הדרך ליישם את הדעה-הומניזציה שנעשתה ליהודים. על כך הרחיבו בספריהם אברהרד יקל (**היטלר - השקפת עולמו וחותרו בהיסטוריה**, תל-אביב תש"ן, למשל עמ' 42), צבי בכרך (**מן הצלב את צלב הקרס**, תל-אביב 1991) וכן רבקה שכטר (**השורשים התיאולוגיים של הרייך השלישי**, תל-אביב תש"ן).
- לסיכום, אני משאיר לקוראים את החובה לתהות מהי המשמעות המחקרית והמוסרית של הדמיון בטיעונים מסוימים בין מגמות חדשות בחקר השואה לבין מכחישי השואה.

אינני פוסל גישות חדשות בחקר ההיסטוריה של השואה, אך אסור שגישות אלה יביאו להכחשה.